

Perusasiaa ryhmistä ja esimerkkejä

Vadim Kulikov

January 23, 2017

Vähän joukko-oppia

$\emptyset$

Maailman pienimmät ryhmät

?

Maailman pienimmät ryhmät

$\{0\}$

Maailman pienimmät ryhmät

$$\{0, 1\}$$

Neutraali- ja käänteisalkiot

Olkoon $(G, \cdot)$ ryhmä, jonka neutraalialkio on e ja oletetaan että jollekin $a, b \in G$ pätee $ab = e$.
Päteekö silloin myös $ba = e$?

Yhtälöin ratkaisu ryhmässä

Oletetaan että joillain $x, y, y', z \in G$ pätee

$$xy = z$$

$$xy' = z$$

onko y tällöin väistämättä sama kuin y' ?

Lause 3.12 (3.10 painoksessa 2)

Äärellisen ryhmän laskutoimitustaulussa jokainen alkioista esiintyy täsmälleen kerran jokaisella rivillä ja jokaisessa sarakkeessa.

Bijektiot

Jokainen ryhmän alkio $x \in G$ määrittelee siis bijektion

$$(y \mapsto xy) : G \rightarrow G$$

Bijektiot

Toisaalta minkä tahansa joukon bijektiot muodostavat funktioiden yhdistämisen suhteen ryhmän.

Lisää pieniä ryhmiä

$\{1, 2, 3, 4\}$

Lisää pieniä ryhmiä

△ ja ⌚

Lisää pieniä ryhmiä

$\{1, 2, 3, 4, 5\}$

Alkuluku!

`http://oeis.org/wiki/Number\_of\_groups\_of\_order\_n`

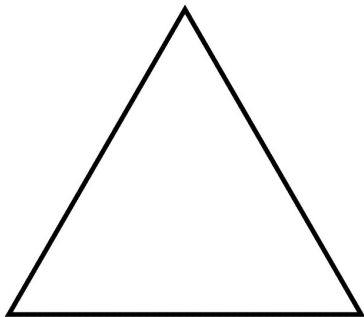
Kaikki ryhmät tähän asti vaihdannaisia!

Ensimmäinen epävaihdannainen ryhmä

$$\{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$$

Kolmion symmetriaryhmä

Kolmen alkion permutaatiot (=Bijektiot!)

(1, 2, 3)

(1, 3, 2)

(2, 1, 3)

(2, 3, 1)

(3, 2, 1)

(3, 1, 2)

Kolmen alkion permutaatiot (=Bijektiot!)

(1, 2, 3)

(1, 3, 2)

(2, 1, 3)

(2, 3, 1)

(3, 2, 1)

(3, 1, 2)

https://en.wikipedia.org/wiki/Dihedral_group_of_order_6

Aliryhmät

- Ryhmä toisen sisällä

Aliryhmät

- Ryhmä toisen sisällä
- Vain osa askeleista käytössä

Aliryhmät

- Ryhmä toisen sisällä
- Vain osa askeleista käytössä
  - Rubikin kuutio: vain valittuja tahkoja saa kääntää.

Aliryhmät

- Ryhmä toisen sisällä
- Vain osa askeleista käytössä
  - Rubikin kuutio: vain valittuja tahkoja saa kääntää.
  - Kolmion symmetria: ei saa peilata (piirrä nuolet)

Aliryhmät

- Ryhmä toisen sisällä
- Vain osa askeleista käytössä
  - Rubikin kuutio: vain valittuja tahkoja saa kääntää.
  - Kolmion symmetria: ei saa peilata (piirrä nuolet)
  - 24 tunnin vuorokausi minuutteina vs. tunteina

Aliryhmät

- Ryhmä toisen sisällä
- Vain osa askeleista käytössä
  - Rubikin kuutio: vain valittuja tahkoja saa kääntää.
  - Kolmion symmetria: ei saa peilata (piirrä nuolet)
  - 24 tunnin vuorokausi minuutteina vs. tunteina

Määritelmä

$H \subset G$ on aliryhmä jos se on suljettu laskutoimituksen ja käänteisalkion ottamisen suhteen, eli operaatioiden

$$(x, y) \mapsto xy$$

$$x \mapsto x^{-1}$$

suhteen.